

Vladimír Kubáč
Člověk před Boží tváří

K vydání připravil Jiří Beneš

Vyšehrad 2016

OBSAH

O panu profesoru Kubáčovi	13
Profil prof. Vladimíra Kubáce	13
Jeho hebraiscence	26
Rabi KBČ	28
Prof. Dr. Vladimír Kubáč zemřel	30
Prof. Dr. Jindřich Mánek – recenze: <i>Adamův hřích a pád</i> <i>v kanonické a mimokanonické literatuře biblické</i>	31
Starozákonní biblistika	39
Aktuálnost řádu ve světle Deuteronomia	39
Biblická interpretace starozákonní zvěsti	43
Biblická zaslíbení určená církvi	50
Člověk před Boží tváří	56
Humanum Starého zákona	62
Kázání na starozákonní texty	69
Na ekologické téma	79
Poselství Starého zákona dnešnímu člověku	83
Staré biblické rukopisy	89
Starý zákon a naše kázání	92
Teologické pojetí dějin Božího lidu	102
Typologie v knize Jozue	105
Žena v pohledu Starého zákona	116
Hesla	123
Beránek	123
Hudba dávných věků	124
Chyby, omyly a nepřesnosti	130
Jméno v pohledu Bible	133
K problematice termínu <i>šela</i>	137
Knihy Makabejské	140
Megiddo	143
Mesiáš ve starozákonní zvěsti	144
Misie a evangelizace v pohledu Bible	146
Mojžíš v biblické a rabínské tradici	151

Od Bible kralické k novému překladu Starého zákona . . .	164
Proč právě Taršíš?	167
Samota v pohledu Bible	169
Slovo a čin ve světle Starého zákona	172
Spravedlnost a právní řád starého Izraele	177
Starozákonní vůdce, kněz a prorok	181
Stvoření člověka k obrazu Božímu.	193
Světlo jako symbol krále.	196
Tobijáš	197
V míru a pokoji podejme srdce svá Bohu v oběť svatou . . .	200
Vykoupení	202
Vyměřený čas, nebo dny služby?	204
Zlato, stříbro a drahé kameny.	205
Výklady textů	213
Boží lid a křepelky	213
Starozákonní evangelium.	214
Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky	223
O zhotovení „zlatého telete“	224
Hrál vsutku Samson v chrámu Dágonově?	227
Město – matka	229
Archeologie a Písmo svaté	230
Krev v opasku a opáncích.	232
Vyvedení ze smrti	234
Zbraněmi Ducha.	236
Pro dny adventu	238
Poznámky k studii prof. Slavomila Daňka <i>Prorok a prorok</i> .	241
Bůh pokoje	243
Vítězství Boží lásky.	247
Hospodinova je moc a sláva	249
Stvoření v knize Jóbově	252
Kázání a jiné práce pro církev	257
Řád a kázeň v církvi	257
Na co hledí Hospodin	262
Neslýchaná zvěst	264
Změna mysli	265
Jsme hlína.	267
Kde je tvůj král?	269
Zaslíbení očisty.	270

Žalm 151	272
Nést Boží slovo	275
Poznámky k starozákonním textům, vhodným k pohřebnímu kázání	276
Obnovme stavbu církve	279
Kultura	283
K nedožitým devadesátinám prof. A. Jepsena	283
Nedožité devadesátiny prof. Dr. Martina Notha	284
Tisíc let židovské kultury v našich zemích	287
Znamení víry	288
Společně s Jindrou	297
Diplomatická jednání ve starověku	297
Mojžíš a Sipora	302
Prorocství	306
Píseň Davidova	307
Žalm 77	308
Žalm 124	310
Z moudrosti krále Šalomouna	312
Postavení ženy ve starozákonní době	313
Johann Sebastian Bach	316
Jóbova vzpoura	320
Ediční poznámka	323
Bibliografie prof. Dr. Vladimíra Kubáče v letech 1955–1995	325
Použitá literatura	333
Summary	334

O panu profesoru Kubáčovi

„Kdo se přidruží k moudrým, sám zmoudří, ale špatně skončí ten, kdo se přátelí s blázný“ (Př 13,20).

Profil prof. Vladimíra Kubáce

„Hladovému i hořkost na jazyku sládně, ale přesycený i medem pohrdá“ (Př 27,7).

Za titul pro publikaci představující prof. Vladimíra Kubáce a jeho dílo jsme vzali název jedné ze zde uvedených jeho statí. Třebaže v ní prof. Kubáč nepíše o sobě, sám v této pozici, tj. jako pokorný člověk před Boží tváří, setrval. Tím k podobnému postoji také inspiroval své žáky, jak je patrné z následujícího svědectví: Takový titul knihy „*mi přijde k bratru profesorovi nejvýstižnější. Čím dál víc si uvědomuji, že byl jakýmsi živoucím znamením, přes které jsme Pána Boha na fakultě vnímali. A kdo o to stál, přijal jeho bázeň před Hospodinem.*“

Vladimír Kubáč (1929–1993) se narodil v Praze a své mládí (tj. druhou světovou válku) prožil na Smíchově. V letech 1948–1952 studoval Husovu bohosloveckou fakultu (vysvěcen roku 1953), kde také později (roku 1965) promoval v oboru Starý zákon a biblická hebrejšтина spisem *Žprubování víry – kniha Ijžób*. V letech 1952–1967 působil jako kněz Církve československé husitské. V roce 1961 nastoupil jako lektor hebrejštiny a suplující knihovník a v roce 1964 se stal odborným asistentem na Husově bohoslovecké fakultě, kde postupně přebral všechny starozákonní obory, judaistiku a religionistiku. Jako akademický pracovník se účastnil tří mezinárodních kongresů pro studium Starého zákona. V roce 1970 se habilitoval prací *Adamův hřích a pád v kanonické a mimokanonické literatuře biblické*. Roku 1976 byl jmenován profesorem a vedoucím biblické katedry. V roce 1990 se stal proděkanem a roku 1992 děkanem HTF UK Praha. V této funkci pak v pro fakultu nesnadné době umírá.

Literárnímu dílu prof. Vladimíra Kubáče, významného překladatele ČEPu a neprávem opomíjeného starozákonníka Husitské bohoslovecké fakulty, se dosud nedostalo patřičného zhodnocení. Má to patrně více příčin. Jednou z nich jsou hektické poměry po jeho smrti při zápase o profilaci HTF UK po její inkorporaci mezi univerzitní fakulty, kdy bylo třeba řešit spíše problémy související s chodem fakulty a stavem katedry biblistiky. Další příčina spočívá v absenci nástupce, který by dílo svého učitele Starého zákona připomínal (dlouhá léta byla výuka Starého zákona suplována). Nikoli nepodstatnou příčinou je také fakt, že literární odkaz prof. Kubáče je roztroušen většinou v podobě časopiseckých¹ článků v církevním a fakultním tisku a tím obtížněji vyhledatelný.² Vedle řady odborných (Kubáč publikoval i v prestižním mezinárodním časopise *Vetus Testamentum*) a popularizačních článků (asi 200) připravil však prof. Kubáč k tisku i tyto knižní publikace: *Zprubování víry* (skriptum), *Žnemení smlouvy* a *Úvod do hebrejského textu Starého zákona* (skriptum). Nedokončena zůstala jeho práce na novém hebrejsko-českém slovníku.

Kubáčovo životní heslo znělo: „Trpět neznamená prohrávat“. Citovala je po jeho smrti jeho manželka a může být považováno jednak za program Kubáčovy vědecké i literární práce, jednak za spodní tón neboli společný jmenovatel všeho jeho působení. Je třeba mít na paměti, že podstatná část Kubáčova díla vznikala v období normalizace (sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století), tedy v době cíleného potlačování alternativních společenských postojů a přístupů. To znamená i křesťanské biblistiky. Svou roli v tom všem sehrála i jistá Kubáčova izolovanost v prostředí jeho církve i fakulty. Jeho církev byla již od padesátých let bolestně zmítána hledáním identity, přechodem od liberalismu a národovectví k biblicky profilovanému křesťanství (protestantské ražby). V ní si Kubáč své posluchače teprve hledal, či spíše vytvářel. Nepodařilo se mu však z nich už vychovat následovníka, který by po něm rozdělanou práci převzal a (např. na fakultě) v ní pokračoval. A to přesto, že je Kubáčovo dílo v určitém ohledu možno považovat za průkopnické. Byl to totiž právě prof. Kubáč, kdo spolu s významným novozákonníkem prof. Jindřichem Mánkem, s nímž

1 Či sborníkových a kalendářových – ročenka Blahoslav.

2 Obtížná dostupnost Kubáčových publikací je mimo jiné příčinou vzniku této publikace.

pracoval na českém ekumenickém překladu Bible (ČEP), husitskou církev (CČSH) formoval směrem k autentickému písmáctví.

Křesťanské církve obecně (a to nejen v Čechách, resp. v Československu) v první a na počátku druhé poloviny 20. století hledaly vztah ke Starému zákonu velmi nesnadno. Křesťanská etika, kterou nesly, byla spojena s Novým zákonem a Starý byl pojímán spíše jen jako kratochvilné čtení pro písmáky, kteří chtěli Novému zákonu lépe porozumět. Prof. Kubáč se pokoušel Starý zákon v církvi rehabilitovat a vrátit mu jeho postavení a vliv. Snažil se svou církev motivovat k jeho četbě a studiu a přispěl nejen k tomu, aby Starý zákon byl čtenáři Bible vnímán jako srozumitelný a čtivý, ale aby byl přijímán jako rovnoprávný duchovní a život orientující (či spíše formující) text – stejně jako zákon Nový.

Dílo prof. Kubáče je třeba vidět předně v kontextu atmosféry CČSH, v jejímž a do jejíhož prostředí tvořil a které obětavě sloužil. Je pro něj typické a dnes velmi sympatické, že nepodléhal dobovým (módním) intelektuálním křečím a neměl potřebu se vynořovat ze světa Starého zákona a nábožensky zviditelňovat. Druhým kontextem Kubáčova sympatického zápasu o ozvučnost Starého zákona (a Bible vůbec) ve společnosti je nenáboženské (resp. výrazně protináboženské) společenské zřízení, v němž prof. Kubáč po celý svůj život tvořil své dílo. Perspektiva, kdy je náboženství vymírající společenský jev, zvláštním způsobem mobilizovala učitele na českých teologických fakultách k srozumitelné a přesvědčivé prezentaci křesťanství. Aktivizovala je k přimknutí se k prostým věřícím, k zápasu o teologii a k existenciálně vypjatým postojům. Odtud roste ona stále své ovoce nesoucí³ snaha zachránit nosné hodnoty rozšířením do společnosti – uložit je mezi lidi a do lidí (zpřístupňovat je). K tomu se výtečně hodila biblická archeologie (vedle Kubáče ji popularizuje také prof. Bič). Tedy vynést Bibli (Starý zákon) ven z ghetta fakulty i kostela. Je to skrytý a statečně vedený zápas

a) o obor⁴ a hodnoty jím nesené;

b) o člověka, vyznavače, jemuž je Starý zákon existenciální posilou;

³ Hellerovy, Kubáčovy i Bičovy práce jsou dosud s velkým užitekem čtené a dosud ovlivňují chování i postoje čtenářů.

⁴ Příkladem tohoto zápasu jsou např. Kubáčovy články: *Poselství Starého zákona dnešnímu člověku; Archeologie a Písmo svaté.*

c) proti systému, který tyto hodnoty chtěl jednou provždy (nevratně) vytlačit.⁵

Nejvýraznější Kubáčova stopa v českém prostředí – jeho účast v pracovní překladatelské skupině připravující nový překlad Starého zákona (ČEP) do češtiny – je projevem toho, že Kubáč „*táhne bytostně... k tomu, aby se obíral čistě filologickou problematikou nebo detailní exegezí zauzlených míst.*“⁶ Na počátku šedesátých let (konkrétně v roce 1963) přizval prof. Miloš Bič na doporučení Milana Balabána Vladimíra Kubáče, tehdy lektora hebrejštiny na Husově bohoslovecké fakultě v Praze, ke spolupráci na ČEPu.⁷ Na této práci (tj. překladu a výkladu Starého zákona) se prof. Kubáč kvalifikovaně podílel po celou dobu působení překladatelské skupiny.⁸ Z práce na ČEPu vzešla i podstatná část Kubáčova vykladačského díla.⁹ To zřejmě napomohlo tomu, že prof. Kubáč sehrál významnou roli při prosazení přijetí ČEPu jako oficiálního překladu a liturgického textu v CČSH. Za práci na ČEPu obdržel prof. Kubáč několik medailí. Traduje se, že ocenění komentoval slovy: „*Hospodin z hnoje pozvedl nuzného*“.

⁵ O tom podává svědectví článek *Jóbova vzpoura* z roku 1969, kdy doznívá euforie Pražského jara. Článek je svědectvím o (pro tu dobu typické) citlivosti, upozorňování a vyzdvihování bojovných vyznavačských postojů v textu Bible. Čtenář školený v meziřádkovém čtení dobře rozumí, čím je autor inspirován a co sděluje (nač klade důraz), k čemu mobilizuje a jak učí číst a rozumět Bibli.

⁶ Tak Kubáče charakterizuje Jindřich Mánek ve své recenzi na Kubáčovu habilitaci *Adamův hřích a pád v kanonické a mimokanonické literatuře biblické* (Theologická revue 1970, č. 2, str. 53–56), kterou zde přetiskujeme.

⁷ Plodem přátelství Kubáče a Balabána a jejich podobného přístupu ke Starému zákonu je článek *Bethlehem*. Vyšel v Křesťanské revue a podepsáni jsou pod ním oba.

⁸ V letech 1963–1984, jak je stále uváděno v tiráži u každého vydání ČEPu. A až do své smrti pracuje pak na revizích překladu. Na základě svého klasického vzdělání (měl výbornou paměť a byl schopen citovat dlouhé pasáže latinských básníků) byl prof. Kubáč jako zástupce překladatelské skupiny vybrán, aby na Univerzitě Martina Luthera v Halle studoval teorii překladu.

⁹ Tak tomu bylo ostatně u všech členů starozákonní překladatelské skupiny, kteří své poznatky průběžně popularizovali v Kostnických jiskrách, Českém zápase či Křesťanské revue, aby členy církve seznámili s obtížemi překladu Bible a připravili na nový český překlad.

Prof. Kubáč se nenechal okolnostmi ani zlomit, ani umlčet, ani zahnat do vzpoury proti společenským strukturám. V jeho díle se nenachází žádné stopy hořkosti ani zatrpklosti či skrytých stížností na nezdar či na režim. Naopak, je tam optimistická radost ze zvěsti Starého zákona a stále patrná snaha dobře posloužit lidem – čtenářům a posluchačům (předně ve své církvi) a svým žákům, neboli poctivě plnit své pedagogické úkoly. Výklad Starého zákona pro studenty, v církvi a pro církev chápal jako své poslání. A jeho žáci si jej proto dosud váží. Vzpomínají na pracovitost (neuměl odmítat úkoly), autoritu a hlavně lidskost rabiho Kubáče (jak mu říkali). Výstižně to vyjadřuje jeho žena: „*Naivně čisté, důvěřivě dětské představy ortodoxních Židů mu byly velice blízké. Někdy to vypadalo, že má nebe na dosah ruky.*“¹⁰

„*Kdo si zakrývá uši před nářky ubožáka, nebude vyslyšen, až bude prosit*“ (Př 21,13).

Styl práce

Styl Kubáčova literárního díla šťastně ovlivnila jeho manželka, Jindřiška Kubáčová. Básnířka, esejistka a výborná glosátorka církevního dění je pod některými spíše popularizačními články podepsána spolu se svým manželem. Odbornou manželovu práci pozorně sledovala a dobře znala. Byla první kritickou čtenářkou jeho článků a často se podílela na jejich formální úpravě, a tedy prezentaci. Díky ní získávají odborné texty poetický nádech a tím se více otevírají čtenářovu porozumění. Nelze říci, do jaké míry měla na nasměrování svého manžela k co největší popularizaci starozákonního oboru vliv, ale lze konstatovat, že tato plodná symbióza vzdělaného teologa a brilantně formulující spisovatelky představovala ve své době výborný kapitál ČČSH a dodnes činí Kubáčovu literární tvorbu svěží a čtivou. I díky ní má Kubáčovo nepříliš rozsáhlé a víceméně skryté dílo potenci, aby dnes bylo čteno a aby znovu (zejména studentům bohosloví) posloužilo ke vstupu a porozumění světu Starého zákona.

¹⁰ Článek nazvaný *Vyznání*. Český zápas, č. 8 ze 17. 4. 1994. Soukromě pak o něm jeho žena mluvila jako o Hospodinově služebníkovi.

Vedle překladů, výkladů (průzkum) pojmů a termínů (jakási slovníková hesla) představují nejrozsáhlejší část díla prof. Kubáce popularizační práce, a sice

- a) úvody do samotných starozákonních (a apokryfních)¹¹ textů;
- b) úvody do všeho, co se na poli starozákonní vědy dělo, včetně upozorňování na nové publikace;
- c) vytváření profilů významných starozákonníků;
- d) prezentace nových archeologických objevů, např. kumránských nálezů;
- e) výklad a beletrizace biblických textů.

Charakteristickým rysem Kubáčových článků je na jedné straně jejich krátkost a stručnost. Prof. Kubáč jde okamžitě *ad meritum res*, píše promyšleně, úsporně a výstižně, tj. věcně. Na druhé straně je to neokázalý (spíše skrývaný) důraz na angažované vyznavačství. Kubáč dobře ví, že Bibli si nelze číst jen tak ze zájmu či z povinnosti, že je třeba zvěsti Starého a Nového zákona pozorně naslouchat a snažit se na nároky z ní zaslechnuté reagovat. Sám ji vážně bere a záleží mu na tom, aby tak činili i jeho posluchači. Již na samém počátku Kubáčova vykladačského působení na to upozornil prof. Mánek, když říká, že Kubáč „*uplatnil ve výkladu... vyznavačský a pastýřský přístup*“ tím, že vede „*rozhovor mezi teologickým myšlením a osobním životem víry*“.¹² Odvahu Kubáčova angažovaného vyznavačství vystihl prof. Mánek¹³ ještě jinak: Kubáčovy výklady se vymykají v té době obvyklé snaze vtěsnávat biblické výpovědi do uniformního rámce. To znamená, že bere v úvahu i biblické texty, které nelze přizpůsobit apriorním stanoviskům (dogmatickému předporozumění). Má tedy odvahu nepodléhat zjednodušujícím tendencím, tj. vstupovat do napětí, které je spojeno s konfesionalismem.

Z výkladů Bible a z článků uveřejněných v tomto výboru je patrné, že prof. Kubáč patří ke generaci biblistů,

a) pro niž je Bible především duchovní četba a bohoslužebný text, tj. kniha útěchy v existenciální tísní a kniha inspirující oslavu Boha, nikoli předmět odborných analýz a nástroj sebezviditelnosti.

¹¹ Prof. Kubáč připravil v rámci práce na ČEPu předmluvy ke všem knihám nového překladu starozákonních apokryfů. Dvě z nich zde uveřejňujeme (*Knihy Makabejské; Tobijáš*).

¹² Mánek, op.cit.

¹³ Op.cit.

vání. Kubáč patří ke generaci zbožných vykladačů, tedy k těm, kdo mají u Bible své srdce, kdo Bibli žili, kdo ji ke svému životu potřebovali, pro něž byla srdeční záležitostí a jimž „voněla“, jak říkává Kubáčův žák, farář Aleš Jaluška;

b) kteří vycházejí z jednoty (propojenosti) Starého a Nového zákona jako skutečnosti,¹⁴ o níž není pochyb (nediskutuje se o ní a nezdůvodňuje se). Bible je mu jedním celkem, kánonem Starého a Nového zákona s jednou zvěstí. To znamená, že skrz Starý zákon viděl do Nového a novozákonním výpovědím se snažil rozumět na pozadí zákona Starého;

c) kteří se soustředí spíše na obsah sděleného a stranou pozornosti ponechávají formu, pomocí které je obsah tradován. Cestou k porozumění obsahu je nejen analýza slov a jednajících postav (bez podlehnutí pokušení psychologizace), ale také snaha porozumět kultuře a náboženskému světu té doby neboli pracovat diachronním způsobem pomocí analogie s výsledky religionistických a kulturně historických výzkumů. Ve svých výkladech Bible pak mnohde tíhne k výkladu typologickému¹⁵ a některé jeho teologické studie vykazují tendence ke schematizaci (v tom je poplatný době, ve které tvořil), tzn. ke snaze vytvořit zjednodušující koncepci rozsáhlé a nepřehledné teologické výpovědi Starého zákona;

d) pro niž je důležitý čtenář.¹⁶ Prof. Kubáč při svém výkladu Starého zákona pracuje s velkým ohledem na čtenáře málo (teologicky) vzdělaného, jemuž svá zjištění formuluje přehledně (umí vybírat informace, třídit je a zaujatě je předávat), ale také velmi opatrně. To znamená, že se pokouší vykládaný starozákonní text čtenáři přiblížit natolik, aby mu byl nejen dobře srozumitelný, ale aby jej upoutal a svou zajímavostí strhnul k další četbě Bible.¹⁷ Nesnaží se tedy text vytěžit (nevěnuje se lingvistickým ani strukturálním rozborům, ani hermeneutickým otázkám), ani ohromit čtenáře exhibicí svých vykladačských vědomostí nebo dech

¹⁴ Dnes se nazývá kanonický princip a ve světě ji zastupuje starozákonník B. S. Childs.

¹⁵ Přímo se k němu hlásí v článku: *Starý zákon a naše kázání; Typologie v knize Jozue; Beránek.*

¹⁶ Důležitější než formální podoba textu, než vypravěč (pisatel, autor), než dosavadní vykladačská tradice či aktuální hermeneutické poznatky.

¹⁷ Jak dokládá vzpomínka Aleše Jalušky.

beroucím rozhledem po odborné literatuře, ale upoutat zvěstí textu, neboli učinit ze Starého zákona žádoucí četbu, a hlavně potěšit,¹⁸

e) v níž bylo zcela běžné, že vykladač ustupoval co nejvíce do pozadí, aby vynikla zvěst vykládaného textu. Kubáčova pokora vůči starozákonní zvěsti a textu, snaha ničím na sebe neupozorňovat (nechtěl být originální), a přesto vypovídat velmi zaujatě, je dodnes nesmírně sympatická, inspirativní a občerstvující;

f) kterou oslovovaly zejména ty texty Starého a Nového zákona, které se daly christologicky vytěžit, měly etický rozměr a sociální dopad pro společnost. Je to generace biblistů bojovníků, kteří zvěst Bible dotahují do autentických postojů, resp. chápou ji jako zvěst vznášející nárok na chování, které je jim výrazem víry, či spíše výrazem *imitatio Dei*, na což několikrát sám Kubáč ve svých článcích upozorňuje. Jistě to souvisí se snahou prezentovat zvěst Bible v sekulárním (protináboženském, ateistickém) prostředí jako zvěst pro (socialistickou) společnost užitečnou a aktuální, nikoli zastaralou. Tento důraz na použitelnost biblické zvěsti v Kubáčových pracích nalézáme soustavně;

g) kteří jsou vděční za vše, co pomáhá, a zejména za každého, kdo bere zvěst Bible vážně a pomáhá ji rozkrýt, aby mohla být přijatelná a zušlechťovat životy lidí. Lze si toho všimnout v těch článcích, kde s pokorou přistupuje k dílu svých předchůdců (prof. Salajka, prof. Kovář či Dr. Novák) i současníků a s úctou cituje, připomíná a rozvíjí jejich díla, která dnešní bohoslovci již ani neznají.

Jediným dílem, kde se prof. Kubáč věnuje výkladu delšího a uceleného biblického úseku, je výklad starozákonní knihy Jób,¹⁹ uveřejněný jako učební text pod názvem *Zprubování víry* (Praha 1963). V dnes již pozapomenutém komentáři se lze nejspíše seznámit s Kubáčovým přístupem k výkladu starozákonního textu i s jeho metodologií. Není to ovšem standardní komentář s promyšlenou reflexí struktury díla, s podrobnou analýzou slov, s kritickým a reflektovaným vhladem do dosavadní vykladačské tradice

¹⁸ Jindřiška v již citovaném článku *Vyznání* říká, že manželovy texty jsou „posilou i napomenutím“.

¹⁹ Kubáčův zájem o Jóbovu knihu ilustrujeme dvěma články: *Jóbova vzpoura* a *Stvoření v knize Jób*. Nejen Jóbovi, ale také Jonášovi však prof. Kubáč věnoval svou soustředěnou pozornost. Leč soustavně Jonáše nevyložil.

a s uvedením do aktuální odborné diskuse. Nejedná se však ani o technický (odosobnělý) popis textu. Ač v době, kdy Kubáč výklad pořizoval, bylo prakticky nemožné dostat se k zahraniční odborné literatuře, většinou se ve svých výkladech o renomované vykladače²⁰ opírá. Zůstává ale písmákem:²¹ sám je vykládaným textem zaujatý a dobře s ním obeznámený, jak dokládají četná rezonanční místa (tj. podobnou myšlenku nesoucí biblické texty) napříč celou Biblií, na která soustavně odkazuje. Mnohde je dokonce látkou a popisovanou událostí natolik stržen, že se neubrání vynesení vlastního (hodnotícího, etického) úsudku (přestane být nezaujatým komentátorem). Důsledně vychází z původního znění, resp. z vlastního překladu hebrejského textu. Ten ve svém výkladu zpřístupňuje, charakterizuje, shrnuje, rozvádí, aktualizuje a také konfrontuje s nejstarší i dobovou překladatelskou tradicí (Septuaginta, Vulgáta, Targumy) – zejména tam, kde je jeho překlad příliš odlišný od obecně známého znění. Neodchyluje se od vykládaného textu a neodvádí čtenáře žádnými složitými religionistickými či lingvistickými exkurzy²² – nejde ani za text, ani nad text Starého zákona. Ctí nepsané vykladačské pravidlo – nic nepřidávat a nic neubírat – apoštolem Pavlem mírně redukované do věty „*abyste se na nás učili nad to, což psáno jest, výše nesmýšleti*“ (1K 4,6). Ve výkladu Jóbovy knihy respektuje prof. Kubáč jak starobylost textu, tak jeho žánr. Nepokouší se proto poetické výpovědi umrtvit svým rozbořením, ponechává prostor pro samotné působení zvěsti (kérygma) i pro vlastní domýšlení čtenářovo. Svým výkladem se tedy nesnaží říci vše, co text říci může. V pokoře před nedosažitelností a pojmovou nedostupností hebrejských výpovědí často mnohdy jen široce rozmáchlými tahy²³ naznačuje, kudy by se mohlo porozumění složitým výpovědím ubírat. Je v tom vykladačova úcta před zvěstí, o níž ví, že jej přesahuje (nechce se jí zmocnit a ví, že jí ani nemůže disponovat).

²⁰ Jde o tradiční německé exegetické postavy 20. století, např. G. von Rada, M. Notha, W. Zimmerliho.

²¹ Jak je i z jeho zde uveřejněných článků dobře patrné.

²² Přesto se ale vždy pokouší hledat tzv. Sitz im Leben, tj. zasazení do života tehdejšího posluchače, způsob jak tomu asi posluchač, pro kterého je text prioritně určen, rozuměl.

²³ To znamená, že se důsledně nevěnuje všem výpovědím, ale pokouší se spíše postihnout jejich záměr či princip.

Tím vším pak podněcuje a připoutává pozornost svého čtenáře k vykládanému biblickému textu, a nikoli ke svým výkladům.

„Kdo dovede držet jazyk za zuby, vyhne se trápení“ (Př 21,23).

Charakteristika jednotlivých příspěvků a způsob jejich seřazení

Různorodé články prof. Kubáče z rozmezí zhruba třiceti let řadíme tematicky, nikoli chronologicky. Výběr z jeho prací jsme uspořádali do sedmi celků. Postupujeme od odborných studií ke konkrétním výkladům a obecným článkům, od reflexí Kubáčova díla k jeho dílu samostatnému a společnému s manželkou Jindrou a nakonec od reflexí k samotným překladům. Ve statích, kde se prof. Kubáč věnuje tomu, co je jeho srdci nejbližší (výklady a hloubkové sondy), je nápadná vděčnost za dílo, na kterém se podílel (*Starý zákon, překlad s výkladem*) a které s úctou a vážností k práci svých kolegů často cituje a s důvěrou užívá jako oporu svých rozborů. Čtenář ale brzy objeví, že v některých statích se motivy, témata, a dokonce i formulace opakují.²⁴ Z nich pak lze dobře poznat nejen to, co prof. Kubáčovi leželo na srdci, k čemu se vracel, co připomínal, na čem mu záleželo a nač kladl důraz, ale také to, že o svou církev zápasil a jak své čtenáře kultivoval.

O panu profesoru Kubáčovi podáváme několik svědectví od jeho žáků, kolegů i pokračovatelů. Žáci jej vzpomínají jako člověka. Posudek jeho nedostupné habilitační práce z pera prof. Jindřicha Mánka (Adamův hřích) zase otevírá jiný vhled do vlastní Kubáčovy práce a formuluje i charakter a přínos jeho bádání.

Starozákonní biblistika obsahuje obecnější, obsáhlejší a zpracovanější systematické studie, řazené podle abecedy. Uvádíme zde i ty práce, které jsou již zastaralé a dnes překonané²⁵ – proto,

²⁴ Jde např. o články: *Žena v pohledu Starého zákona a Postavení ženy ve starozákonní době*, jimiž Kubáč reaguje na nevykořenitelný předsudek (snaží se jej vyvrátit) o nehodnotě ženy ve starozákonní době, který je argumentem pro odmítání Starého zákona. Opakování motivů je součástí (projevem) Kubáčova zápasu o Starý zákon a jeho rehabilitaci v křesťanském společenství.

²⁵ Např. *Kázání na starozákonní texty* a zde názory: ne na každý starozákonní text je možno kázat; je třeba se orientovat na stanovisku Ježíšově; „říká-li nám text něco o Kristu“; Spisy nejsou pro kázání nezbytné; „žalmy s motivy prosby o pomstu nad nepřáteli nemohou být přímo pojaty do našeho

že reprezentují názory (většinou německé) školy, z níž prof. Kubáč vycházel, a představují srovnávací dokument pro ilustraci, kam se dnešní bádání o Starém zákoně posunulo. Článek *Staré biblické rukopisy* má charakter pilotního článku avizujícího rozsáhlejší připravovanou publikaci (skriptum): *Úvod do hebrejského textu Starého zákona* (Praha 1991). Ve statích zařazených pod starozákonní biblistiku ale nejzřetelněji prosvítá příznačný rys Kubáčova pojetí biblického textu. Spolu se standardními biblickými texty totiž argumentuje i tzv. apokryfy, neboli rovnocenně ve svých studiích a výkladech vychází i ze septuagintních dodatků.²⁶ To považují za specifické pro českou husitskou starozákonní teologii a jako důraz husitské biblistiky za následováníhodný už proto, že septuagintním dodatkům je v české biblistice tradičně věnována malá pozornost.

Hesla, taktéž řazená podle abecedy, zase předkládají kratší monotematické sondy do pojmů a termínů používaných ve Starém zákoně, ale průzkum jejich obsahu většinou vybočuje z hranic Starého zákona – obvykle do zákona Nového a do literatury židovské. Mezi Hesla jsme vložili i přebásnění Jb 28 (*Chvála moudrosti*, které prof. Kubáč publikoval společně s manželkou Jindrou), jímž jsme nahradili text ČEPu uvedený jako motto Kubáčovy sondy do termínu „zlato“. A vzhledem k rozsahu jsme vypustili sérii článků na téma: *Rostlinopis země praotců uveřejněných v Českém zápase roku 1974*.

Naproti tomu Výklady textů jsou uspořádány podle umístění knihy v Tanachu a zabývají se analýzou určitých míst Tanachu (Starého zákona). Dvě statě (*Starozákonní evangelium* a *Zbraněmi Duchů*) ilustrují Kubáčův zápas o akceptování Starého zákona v křesťanském prostředí CČSH a odmítnutí toho (mezi křesťany rozšířeného) přístupu, který pokládá Starý zákon jen za starý

zvěstování“, přísloví sotva můžeme použít ke kázání; „je možno kázat na některé místo Písne... předpokládá-li kazatel i sbor alegorické porozumění“; Ester je příklad textu, u nějž je třeba „si uvědomit, že ne každý text Starého zákona je vhodným ke kázání v křesťanském sboru“. Ale v tomto článku pracuje (pod vlivem C. Westermanna) prof. Kubáč již v roce 1976 se Starým zákonem v jeho trojdílné (dnes preferované) podobě, tj. děleném na Tóru, Proroky a Spisy.

²⁶ Připravil také úvody k českému vydání těchto dodatků (dva z nich – ke knihám Makabejským a Tobijáš – uveřejňujeme) a pohled do jeho bibliografie ukáže, že s nimi pracoval i jinak.

(přežilý, vyčpělý) text. Stať *Jóbova vzpoura* (1969) je svědectví o tématu (Jób), které Kubáče celoživotně provází, a odezva monografie, kterou knize Jóbově věnoval (*Zprubování víry*, 1963). Prof. Kubáč se zde (stejně jako v pozdější studii *Stvoření v knize Jóbově* z roku 1992) svěžím způsobem pokouší hledat výkladový klíč k mudroslovné části knihy Jób, tj. k rozhovoru Jóba s jeho přáteli.

Kázání a jiné práce pro církve také řadíme podle knih Tanachu a uvádíme je jako jiný způsob zpřístupňování starozákonní zvěsti. Kubáčův vlastní překlad Ž 151 (s obecným výkladem místa žalmů v Boží obci), je dokladem rozmanitosti překladatelské tradice a snahy oživit apokryfní texty v ČČSH. Příznačný je v tomto smyslu nepublikovaný interní příspěvek nazvaný *Obnovme stavbu církve*, v němž jednak profesor hřímá ostrým, téměř prorockým slovem dobře voleným do konkrétní situace, jednak pozoruhodně aktualizuje záměr proroka Agea, který pochopil jako výzvu k budování společenství, nikoli kamenné stavby.

Články v kapitole Kultura mají ilustrovat společenský rozměr Kubáčovy práce²⁷ a texty vzniklé společně s Jindrou zase rozměr umělecký. Většinou jde o překlad Vladimírův s Jindřiným přebásněním (Jindra se zde ukazuje jako literátka s velmi dobrým zázemím v biblistice), který ilustruje plodnou symbiózu obou autorů a jejich břitký jazyk. Článek *Mojžíš a Sípóra* je díky Jindře poutavý, protože zachycuje ženskou perspektivu čtení příběhu. Stať *Ž moudrosti Šalomouna* je tvořena jednadvaceti na první pohled nesourodými příslovími, vybranými a poskládanými nahodile. Z toho důvodu jsme je nejprve zamýšleli umístit za některé Kubáčovy články jako jejich ilustrace, pak jako motta celků, do nichž jsme celou knihu rozdělili. Šest z nich jsme v tomto smyslu zkusmo vložili i do tohoto profilu prof. Kubáče pro jejich zřetelnější „rozeznění“ (ve stati mezi ostatními příslovími nemusí být tak silně „slyšet“). Ale nakonec jsme se rozhodli ponechat je v podobě, ve které byla uveřejněna. Ve svém uspořádání totiž jednak nesou určité poetické sdělení, které vynikne po jejich opakovaném čtení, jednak zřetelně ilustrují smysl pro vyváženost sdělení obou tvůrců a jednak vyjadřují jejich způsob komunikace

²⁷ Jeho skutečnou šíři dostatečně ilustruje soupis článků v Kubáčově bibliografii.

se čtenářem, jehož považují za partnera schopného převzít a do-
tvořit nabízené.

*„Až do morku kostí proniká žárlivost. Proto uklidni své srdce a život
si nezkracuj.“ (Př 14,30)*

Záměr prezentace výběru Kubáčových článků

Tímto výběrem článků chceme:

- upozornit na dílo jednoho z překladatelů ČEPu;
- připomenout, že hodnoty, na které chtějí současní biblisté HTF UK navazovat, jsou v dnešním kontextu neprávem opo-
míjené, lépe řečeno alternativní a nosné;
- připravit studijní materiál, jenž by mohl oslovit čtyři typy po-
sluchačů:

a) studenty prvního ročníku teologického studia. Pro ně před-
stavuje učební text, v němž se seznámí jak s částí biblistické tra-
dice husitské teologie, tak s takovým způsobem práce s biblickým
textem, který jim přístupnou formou pomůže do světa Starého
zákona vniknout. Články někdejšího učitele Starého zákona,
prof. Kubáče tedy využíváme jako určité přivonění ke Starému
zákonu;

b) čtenáře bez náboženské průpravy (hledající laiky). Články
prof. Kubáče, prosté lacinosti či povrchní podbízivosti, jsou té-
měř předurčené k popularizaci Starého zákona jak v prostředí
církve, tak i mimo něj. Jeho výklady mají schopnost nejen otevřít
cestu k porozumění biblickým textům, ale i strhnout k vlastnímu
zabývání se biblickými texty. Svěžest, která je z Kubáčových
výkladů patrná i po mnoha letech, jim dodává až misijní náboj;

c) bohoslovce (duchovní) a písmáky, kteří tímto výběrem do-
stávají do rukou podněty, resp. materiál dobře využitelný k vlast-
ním výkladům biblického textu v kázáních a biblických hodi-
nách;²⁸

d) žáky prof. Kubáče, kteří takto dostávají k ruce ucelený sou-
bor teologických důrazů svého učitele.

Na vzniku výboru Kubáčových starozákonních prací se podí-
lelo několik osob. Předně, tj. významnou měrou a s velkou úctou,

²⁸ Ocení jej zejména bohoslovci, kteří prof. Kubáče pamatují jako svého
učitele.

to byla Jana Wienerová, žačka prof. Kubáče a jeho spolupracovnice (pomocná vědecká síla na biblické katedře Husovy bohoslovecké fakulty), v současnosti farářka CČSH v Broumově. Převedla většinu článků do elektronické podoby, dohledala mnoho bibliografických údajů týkajících se Kubáčových článků a esteticky knihu vypravila (ilustrace). Nemenší význam pro vznik knihy má i (dnes již zesnulá) manželka prof. Vladimíra Kubáče Jindřiška. Té leželo na srdci, aby se jeho památce dostalo zaslouženého ocenění. Proto antologii iniciovala a také podstatně zafinancovala. Vrátit do povědomí české křesťanské veřejnosti odkaz prof. Kubáče se snaží zástupce nejmladší generace, student HTF UK Martin Holý. Ten se osobou prof. Kubáče zabýval ve své bakalářské práci a zde uvedené články z periodik posbíral, připravil a některé také přepsal.

Jiří Beneš

Jeho hebraisence

Tento titul nenajdete v žádném akademickém ani diplomatickém tituláři. Byl jedinečný, vymyšlený bývalými studenty přiléhavě právě k jedné osobě – ctěné a milované. Patřil starozákonníku, členu ekumenické skupiny překladatelů Bible a našemu profesovi biblické teologie **ThDr. Vladimíru Kubáčovi** (14. 4. 1929 – 24. 11. 1993). Přisoudili jsme mu jej ke čtyřiašedesátým narozeninám (těm posledním, které v životě oslavil), když řídil ve funkci děkana HTF UK v bouřlivém čase její polistopadové přeměny.

Nemohli jsme v listopadu toho roku uvěřit zprávě, že náhle zemřel. Při vši své tichosti to byl přece nesmírně živý člověk! Pokusy o učitelskou přísnost jsme v době studia díky jeho laskavosti sice nebrali vážně; velice jsme ovšem vnímali, že je třeba mít respekt k tomu, co bere vážně on. V biblických výkladech, které vedl, byla kromě humoru patrná velká úcta ke Stvořiteli a Pánu života. A tak jsme v čase duchovní žízně čerpali nejen z jeho ohromných znalostí oboru, ale zejména z jeho hluboké zbožnosti. A nejen my, studenti. Kubáčovy inspirativní exegetické výklady starozákonních textů při schůzích katedry biblické teologie vyhlíželi zúčastnění duchovní vždy s očekáváním.

Nebyl „psavec“, a tak je dílo jeho života roztroušeno spíše po časopisech, sbornících nebo v poznámkách jeho studentů

Z moudrosti krále Šalomouna

„Lépe se bydlí na střeše nebo v koutě, než s hádavou ženou v jednom domě.“ (25,24)

„Ať je pochválena žena, která žije v bázni Boží; protože půvab je klamný a krása pomine.“ (31,30)

„Hladovému i hořkost na jazyku sládně, ale přesycený i medem pohrdá.“ (27,7)

„Zlatým kroužkem na rypáku vepře je krasavice, která pozbyla rozumu.“ (11,22)

„Až do morku kostí proniká žárlivost. Proto uklidni své srdce a život si nezkracuj.“ (14,30)

„Tluč smetanu a budeš mít máslo, natluč si nos – poteče krev. Tluč hubou a vyvoláš spor.“ (30,33)

„Kdo dovede držet jazyk za zuby, vyhne se trápení.“ (21,23)

„Také hlupák, když mlčí, je pokládán za mudrce a semkne-li své rty, za rozumného.“ (17,28)

„V nouzi je na pokrytce stejné spolehnutí jako na zkažený zub a podvrtnutou nohu.“ (25,19)

„Kdo si zakrývá uši před nářky ubožáka, nebude vyslyšen, až bude prosit.“ (21,13)

„Neraduj se z neštěstí nepřítelů a nejásej, když klopytne.“ (24,17)

„Kdyby hladověl ten, kdo tě nenávidí, dej mu svůj chléb a kdyby žíznil, podej mu vody.
Žhavé uhlíky nahrneš na jeho hlavu a Hospodin ti odplatí.“
(25,21–22)

„Vlídna odpověď odvrací hněv a urážka jej probouzí.“ (15,1)

„Psa za uši chytá ten, který jde kolem a míchá se do cizího sporu.“
(26,17)

„Lepší je potkat osiřelou medvědici než blázna v jeho bláznovství.“
(17,12)

„Kdybys pitomce v moždíři roztloukl a třeba ho i rozšrotoval,
hlouposti jej nezbavíš.“ (27,22)

„Kdo se přidruží k moudrým, sám zmoudří, ale špatně skončí ten,
kdo se přátelí s bláznem.“ (13,20)

„Nevychvaluj zítřejší den, nevíš, co přinese.“ (27,1)

„Nenavštěvuj často dům souseda, aby tebou přesyacen nezačal
tě nenávidět.“ (25,17)

„Želnice podávaná s láskou chutná líp než pečeně podaná s nenávisť.“
(15,17)

„Neoddávej se snění, sic přijdeš na mizinu. Otevři oči a nasytíš se
chlebem.“ (20,13)

Z knihy Přísloví vybrali J. a Vl. Kubáčovi, přeložil Vl. Kubáč.
Blahoslav 1973, str 137–138.

Postavení ženy ve starozákonní době

Většinou panuje domněnka, že postavení ženy ve starověku bylo nevalné. Na základě některých klínopisných tabulek se soudí, že v Babylóně měl otrok mnohdy větší práva než pánova manželka. Otrok směl opustit dům, zařizoval prodej a koupi, spravoval pánův majetek. Žena nikoli. Byla mužovým majetkem stejně tak jako její děti. Výlučně muž rozhodoval o jejich osudu.

Z jednotlivých písemných dokladů však nelze posuzovat celou starověkou společnost. Vždy asi záleželo na místě, okolnostech a způsobu života. Například nomádské ženy si odjakživa zachovávaly určitou svobodu a nezávislost. Ve zlých dobách hladomoru a válek, v časech, kdy doma zůstávali jen bezmocní starci,

Vladimír Kubáč

Člověk před Boží tváří

Ilustrace Jana Wienerová
Obálka a grafická úprava Zbyněk Kočvar
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2016 jako svou 1504. publikaci
Redakčně zpracoval Dan Török
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vydání první. AA 18,55. Stran 336
Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.
Doporučená cena 348 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-754-0